

PÁZMÁNY EGYETEMEI. A NAGYSZOMBATI EGYETEMALAPÍTÁS 370. ÉVFORDULÓJÁRA

HARGITTAY EMIL

Pázmány Péter arcán bölcs és elégedett mosoly jelent volna meg, ha testében is részt vehetett volna a róla elnevezett egyetem Szentkirályi utcai központi épületében a zsúfolásig megtelt díszteremben a 2005. május 11-én rendezett 370 éves évfordulós megemlékezésen. Az ünnepi megemlékezés elnökségében ugyanis három egyetem rektora, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem és a Nagyszombati Egyetem első számú vezetői foglaltak helyet egymás mellett. *Pázmány* 370 esztendővel ezelőtt, 1635. május 12-én alapította meg Nagyszombatban egyetemét, amely félszáz diákkal és fél tucat tanárral kezdte meg működését. Ma mindhárom egyetem vallja és vallhatja magát az első fennmaradt egyetem örökösének, több tízezer hallgató és több ezer oktató számára lehetőséget és munkát adva a kultúra és a tudományok ápolására és a *Pázmány* által meghonosított egyetemi eszme kiteljesítésére. *Pázmány*, a török elől Északnyugat-Magyarországra menekült főpapként, saját lehetőségeit reálisan felmérve gondolkodott, amikor mindössze két kar megalapítását végezte el. Mind a teológiai, mind a filozófiai fakultás a mai napig folyamatosan működik: az előző ma a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karaként, az utóbbi az Eötvös

Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karaként. E két egyetem, tehát *de jure* vallhatja magát az 1635-ben alapított egyetem örökösének, s a növekvő igények következtében mindkét egyetem e két originális kart továbbiakkal gyarapította: a PPKE 1992-től kezdve további három kart csatolt az 1950 után Hittudományi Akadémiaként működő teológiai fakultáshoz, az ELTE pedig a Bölcsészettudományi Karon kívül ma már további hét karral rendelkezik. *Mária Terézia* csaknem egy évszázaddal a török kiűzése után az országban megindult egészséges vérkeringés nyomán az egyre jelentősebbé váló Budára helyezte át az egyetemet. Ahol egyetem működik, ott a társadalmi és gazdasági környezet felvirágzik, ezért érthető módon az áthelyezésnek már a 18. században is akadtak ellenzői, akik nem akarták, hogy Nagyszombat egyetem nélkül maradjon. Az ő kései utódaik a *genius loci* jegyében bölcsen és a helyi igényeknek megfelelően cselekedtek, amikor 1992-ben Nagyszombatban is létrehoztak egy olyan egyetemet, amely szintén vallja a pázmányi örökséget. Eljárásuk teljesen általánosnak és indokoltnak mondható, hiszen mindazok a városok, melyek egyszer már birtokoltak egyetemet, és később lehetőségük nyílt, méltán nyúltak vissza ér-

tékes hagyományaikhoz, amikor – akár több évszázados hiátus után is – ismét egyetemet fogadtak be. (Így kerülhetett az új pécsi egyetem címerébe az 1367-es, vagy a mai kolozsvári egyetem címerébe az 1581-es évszám. Más utat választanak azok az intézmények, melyek az egyetem előtti alsóbb fokú intézmény alapítását jelölték meg címerükben kiinduló dátumként, mint a mai Debreceni Egyetem a református kollégium alapításának időpontját, 1538-at.)

Egy egyetemalapítási ünnepség akkor lehet emlékezetes, ha – egyetemről lévén szó – szakmai tartalommal telik meg. A kínálkozó többféle lehetőség közül ez alkalommal a *Pázmány-kultusz* újabb fejezetének bemutatása kapott helyet. Ft. Fodor György rektor megnyitója után először az 1635. évi alapítólevélből való felolvasásra került sor (Marton Zsolt atya), majd a *Pázmány-sírhely* kutatásának állásáról hangzott el előadás (e sorok írójának részéről), mely részleteiben vizsgálta a pozsonyi Szent Márton dombban a *Pázmány* temetésére vonatkozó fennmaradt adatokat. *Pázmány* sírjának megtalálását egy majdani régészeti kutatómunka teheti befejezté és nyilvánvalóvá. A fennmaradt adatok tanúsága szerint a temetkezés helyét a dóm főoltára előtti területen kellene keresni. Kránitz Mihály rektorhelyettes ezzel összefüggésben vetített képes előadást tartott, s az egyetem alapítására és megújulására vonatkozó képek között helyet kaptak azok a – túlzás nélkül – történelminek tekinthető felvételek, melyeket a dóm alatti kriptákban

2004. november 6-án, a Nemzetközi Pázmány Bizottság tagjaként készített. Az eddigi és a további feltáró munka nem lenne végezhető a szlovák fél támogató segítségével nélkül, és ezért e helyen is köszönet illeti a Nagyszombati Egyetem vezetőségét és egyházi részről a pozsonyi dóm káplánját, Jozef Hal'ko atyát, valamint sok éves fáradságos közvetítő munkájáért Käfer Istvánt, egyetemünk Szlovák Tanszékének és Szlavisztika – Közép-Európa Intézetének vezetőjét. Az ünnepséggel kapcsolatban fontos megemlíteni, hogy azon mind Hal'ko atya és küldöttsége, mind a Szlovák Köztársaság budapesti nagykövete részt vett. A feltáró munkában számíttunk mind az eddig is megnyilvánult hazai és külföldi szakmai érdeklődésre, mind az egyházi és állami szervezetek támogatására, hiszen a szakmaiságon túl két nemzet közös ügyéről is szó van. Ennek a gondolatnak a jegyében tartotta meg előadását Käfer István intézetvezető, dokumentálva, hogy a *Pázmány* korabeli magyar-szlovák katolikus irodalmi kapcsolatok vezettek a szlovák irodalmi nyelv széleskörűvé válásához, melynek kezdő lépése volt *Pázmány Kalauzának* (sajnálatos módon mai napig kéziratban levő) korabeli szlovák fordítása.

A megemlékezés időpontjára jelent meg az eddigi legteljesebb *Pázmány-bibliográfia*, amely csaknem 1200 tétellel háromszor annyi mű adatát tartalmazza, mint a húsz esztendővel ez előtt Rómában összeállított *Pázmány-bibliográfia*. E kötetet az egyetem Magyar Irodalomtudományi Intézetének

Hargittay Emil: Pázmány egyetemei.
A nagyszombati egyetemalapítás 370. évfordulójára

két doktorandusza, *Adonyi Judit* és *Maczák Ibolya* állította össze több éves munkával, s az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok támogatásával jelent meg. A piliscsabai egyetemi tankönyvboltban már kapható a bibliográfia, s a várható szakmai érdeklődés kielégítésére remélhetőleg rövid időn belül az ország összes egyetemi városának könyvesboltjába is el fog jutni. [*Pázmány Péter-bibliográfia (1598–2004)*, összeállította: Adonyi Judit és Maczák Ibolya, Piliscsaba, 2005, (Pázmány Irodalmi Műhely) 164 o.]

Pázmány egyházának mélyen elkötelezett hitvallója, ugyanakkor egész mun-

kásságát tekintve korának integratív történelmi személyisége volt. Ennek egyik bizonyítéka 370 évvel ezelőtt alapított egyetemének sokágú felvirágzása is. Személyiségének és tevékenységének ezt a vonását emelte ki 1830-ban *Vörösmarty Mihály* is *Pázmán* című epigrammájában, aki verse utolsó sorában a nemzet tagjainak belső gyűlölködése ellen fellépő, katolizált térítő alakját állította elének:

*Pázmán, tiszta valóságnak hallója egekben,
Megtért térítő állok az Isten előtt,
S hirdetek új tudományt, oh halld
s vedd szívre magyar nép:
„Testvérek vagytok, bűnös az, aki gyűlöl.”*

